

DOI 10.36074/logos-13.03.2026.035

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИКА НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ

Зінченко Оксана Анатоліївна¹

1. канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології

Київський національний лінгвістичний університет, УКРАЇНА

ORCID ID: 0009-0000-0029-5628

Актуальність дослідження зумовлена активізацією міжкультурної комунікації та розширенням культурно-мовної взаємодії України з німецькомовними країнами. У художньому перекладі проблема передачі культурних реалій набуває особливої ваги, оскільки саме ці одиниці відображають історичну пам'ять, соціальні інституції та національно-культурну специфіку певного народу.

У перекладознавчій традиції реалії визначаються як слова та словосполучення, що позначають предмети й явища, характерні для певної культури та відсутні в іншій. Вони поєднують денотативний зміст із виразним національно-культурним компонентом, який і зумовлює складність їх перекладу [1]. Збереження цього компонента є ключовою умовою адекватності перекладу.

Культурні реалії виконують у художньому тексті номінативну, стилістичну, символічну та ідентифікаційну функції. Вони формують атмосферу певної епохи, позначають специфічні суспільні явища та сигналізують про культурну належність тексту. Саме тому їх переклад потребує особливої уваги до культурного контексту.

Сучасні українські дослідники наголошують, що реалії є носіями соціально-історичної інформації та відображають систему цінностей певної спільноти [2; 4]. У німецько-українському перекладі вони можуть репрезентувати державні інституції (*Bundestag*, *Bundesrat*), правові поняття (*BaföG*), побутові та культурні явища (*Dirndl*, *Oktoberfest*), а також історико-культурні феномени українського простору («гетьман», «вишиванка», «гривня», «Верховна Рада»).

Переклад культурних реалій передбачає врахування їх функції в тексті, ступеня значущості для сюжету та очікувань цільової аудиторії [3; 5]. Перекладач виступає посередником між культурами, забезпечуючи збереження семантичної точності та культурної маркованості одиниці.

У межах німецько-українського перекладу виокремлюються такі основні стратегії адаптації: транскрипція, калькування, описовий переклад, аналогічна заміна та комбіновані способи.

Транскрипція і транслітерація дозволяють зберегти національний колорит: *Bundestag* – «Бундестаг», *Bundeswehr* – «Бундесвер», *Hetman* – «гетьман». Однак у разі високого ступеня культурної специфіки такі одиниці потребують додаткового пояснення.

Калькування передбачає буквально відтворення структурних компонентів: *Bundesverfassungsgericht* – «Федеральний конституційний суд». Цей спосіб ефективний, якщо структура є прозорою для читача.

Описовий переклад застосовується за відсутності прямого відповідника. Наприклад, *VaföG* може передаватися як «державна фінансова підтримка студентів у Німеччині», а *Dirndl* – як «традиційний баварський жіночий національний одяг». Такий підхід забезпечує зрозумілість, хоча знижує компактність тексту [3].

Аналогічна заміна передбачає заміну реалії функціонально близьким елементом культури перекладу. Проте ця стратегія може спричинити втрату національної специфіки, тому потребує обережності.

Особливого значення набуває вибір стратегії перекладу. Він визначається ступенем культурної маркованості реалії, її роллю в композиції тексту, жанровими особливостями та рівнем підготовленості аудиторії. У художньому перекладі перевага надається тим способам, що зберігають естетичний ефект і культурну самобутність.

Розглянемо приклад соціально-правової реалії *VaföG*. Ця одиниця позначає специфічну систему фінансової підтримки студентів у Німеччині, яка не має прямого відповідника в українській культурі. Тому оптимальним є поєднання транскрипції з коротким поясненням, що дозволяє зберегти національний колорит і забезпечити розуміння.

Інший приклад – *Oktoberfest*, що позначає традиційний баварський фестиваль. У перекладі доцільно зберігати назву шляхом транскрипції з можливим поясненням культурного значення. Це дозволяє уникнути надмірної адаптації та зберегти автентичність.

Таким чином, переклад культурних реалій є показником рівня міжкультурної компетентності перекладача. Він передбачає не лише мовну точність, а й глибоке розуміння культурного контексту.

섹션 20.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

Отже, адаптація культурних реалій у німецько-українському перекладі є складним багаторівневим процесом, що потребує збалансованого поєднання стратегій. Адекватність перекладу визначається здатністю зберегти національно-культурний зміст реалії та забезпечити її зрозумілість для цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Зорівчак, Р. П. (1989). Реалія і переклад. Львів: Вища школа.
- [2] Амеліна, С. М. (2023). Особливості перекладу культурних реалій у німецько-українському перекладі. *Philological Science and Education*, 15, 23–29.
- [3] Leleka, T. O. (2023). Особливості перекладу слів-реалій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (206), 72–77.
- [4] Петухова, О. І., & Говорун, А. В. (2025). Особливості перекладу культурно-специфічних елементів. Київ: КСАДА.
- [5] Стоянова, Т. В., & Шевченко, А. (2020). Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*, (31), 418–427.